

UDK 27-722.7:27-167.64

27-175.2

27-249

<https://doi.org/10.53745/bs.93.2.8>

Primljeno: 1. 6. 2023.

Prihvaćeno: 14. 6. 2023.

Izvorni znanstveni članak

»ZVIJER IZ ZEMLJE« (OTK 13,11-18) RELIGIJSKA PROPAGANDA U SLUŽBI ZMAJA

Taras BARŠČEVSKI

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 5, 10 000 Zagreb
taras.barscevski@kbf.unizg.hr

Sažetak

Nakon predstavljanja Zmaja, njegova sukoba sa Ženom i poraza u boju s arkandelom Mihaelom (usp. Otk 12) te nastupa Zvijeri koja izlazi iz mora (usp. Otk 13,1-10) autor Knjige Otkrivenja predstavlja i drugu Zvijer koja uzlazi iz zemlje (usp. Otk 13,11-18). Njezin identitet autor »skriva« pod brojem jednog čovjeka, a taj je broj 666, te poziva crkvenu zajednicu da taj broj izračuna i otkrije toga čovjeka. Autor za identifikaciju Zvijeri koja uzlazi iz zemlje nudi kratak opis njezine vanjštine (»dva roga poput jaganjca, a govori kao Zmaj«) te detaljno opisuje njezinu aktivnost, pozivajući svoje čitatelje primijeniti mudrost i um u identificiranju Zvijeri ponajprije na temelju njezina sadašnjeg djelovanja u povijesti. U članku se u prvom redu egzegetskom analizom glagola *ποιέω* (činiti) i *πλανῶ* (zavesti) opisuje konkretno djelovanje druge Zvijeri, koja »vrši« vlast prve Zvijeri, »prisiljava« joj se pokloniti, »čini« znamenja velika, »spuštajući« oganj s neba na zemlje, »postižući« da se svima udari žig na desnicu ili na čelo te »zavodi« pozemljare znamenjima tako da oni sami »čine« kip Zvijeri koji i govori i »ubija« sve koji mu se ne klanjaju. Djelovanje druge Zvijeri uvelike je obilježeno religijskim motivima i propagandom kojima se ona koristi u cilju ostvarivanja svoje političke i financijske moći. Konkretna identifikacija same Zvijeri, koja je ne samo moguća nego i neophodna, mora biti ipak prepuštena crkvenoj zajednici koja samo u kontekstu liturgijskog čina, očišćena od grijeha, ima pravo i može nazvati ime »neprijatelja duša naših«.

Gljučne riječi: Zmaj, Zvijer koja uzlazi iz zemlje, broj Zvijeri, 666, kip Zvijeri.

Uvod

U Knjizi Otkrivenja u 12. poglavlju nakon što nam je predstavio Ženu odjevenu suncem (usp. Otk 12,1) i Zmaja velikog (usp. Otk 12,3) te njegov neuspjeli po-

kušaj proždiranja tek rođenog Djeteta (usp. Otk 12,4-5) autor Knjige Otkrivenja opisuje nam i tijekom dvaju ratova.

Prvi se rat vodi na nebu između Mihaela i njegovih anđela te Zmaja i njegovih anđela. Taj nebeski rat završava zbacivanjem s neba na zemlju Zmaja velikog, Stare zmije – imenom Đavao, Sotona, zavodnik svega svijeta – zajedno s njegovim anđelima (usp. Otk 12,7-10). Zbačen na zemlju Zmaj nasrće na Ženu koja je rodila muškića te je progoni (usp. Otk 12,3). No Ženi su dana dva velika orlujska krila, tako da ona leti u pustinju i sklanja se od Zmije (usp. Otk 12,14), koja pušta za Ženom vodu poput rijeke da je rijeka odnese (usp. Otk 12,15). Sada već zemlja pritječe u pomoć Ženi te otvara svoja usta i pije rijeku što ju je Zmaj pustio za Ženom da je odnese (usp. Otk 12,15-16).

Doživjevši još jedan neuspjeh protiv Žene i njezina djeteta nakon što je bio zbačen s neba, Zmaj poduzima i treću »vojnu kampanju« te se obrušava na ostatak Ženina potomstva, to jest na one što čuvaju Božje zapovijedi i drže svjedočanstvo Isusovo, te započinje rat protiv njih (usp. Otk 12,17).

1. Zmaj veliki, Stara zmija – imenom Đavao, Sotona, zavodnik svega svijeta

Taj drugi rat, za razliku od prvoga, koji se vodio na nebu i završio zbacivanjem Zmaja na zemlju, započinje na pjeskovitoj obali morskog žala gdje prolazi nejasna i promjenjiva linija razgraničenja između mora i kopna, gdje se Zmaj zaustavlja i staje te zauzima novu poziciju. To zaustavljanje na morskom žalu ne znači odustajanje Zmaja od njegova neprijateljstva prema Ženi. Prije možemo govoriti o primjeni nove strategije, koja osim preciziranja nove mete napada kojom su kršćani što im zajedništvo s rassetim Kristom daje poticaj ispovjediti i posvjedočiti svoju vjeru, čak ako to znači i mučeništvo,¹ uključuje i promjenu mjesta sukoba² te napose nove aktere, ili radije novu materijalizaciju tog istog Zmaja koji se utjelovljuje u 13. poglavlju Knjige Otkrivenja u Zvijer koja »izlazi« (ἀναβαῖνον) »iz mora« (ἐκ τῆς θαλάσσης) (Otk 13,1-10) i Zvijer koja »uzlazi« (ἀναβαῖνον) »iz zemlje« (ἐκ τῆς γῆς) (Otk 13,11-18).

Pažljivom čitatelju ne bi trebalo promaknuti da, nakon što je bio zbačen na zemlju, Zmaj koji progoni Ženu (ὁ δράκων, usp. Otk 13,13.16) razotkriva svoj izgled Zmije (ὁ ὄφις, usp. Otk 12,14.15), u kojoj možemo prepoznati demonsku prisutnost »najlukavije od sve zvjeradi što je stvorio Jahve, Bog« (Post 3,1). Au-

¹ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, Roma, 1985., 391.

² Nakon što je Žena dva puta u pustinji našla sklonište (usp. Otk 12,6.14), Zmaj prebacuje sukob prvo na morski žal (usp. Otk 12,18 i 13,1), a kasnije i na kopno (usp. Otk 13,11).

tor Knjige Otkrivenja izričito poistovjećuje Zmaja velikog (*ὁ δράκων ὁ μέγας*) sa Starom zmijom (*ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος*) u Otk 12,9 i 20,2, gdje razotkriva i njegov identitet Đavla (*Διάβολος*) i Sotone (*ὁ Σατανᾶς*) kao i zavodnika svega svijeta (*πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην*).

»Zmaj velik, ognjen, sa sedam glava i deset rogova« (Otk 12,3) po svojoj naravi moći i sile uvelike nadilazi čovječju narav te, iako podčinjen vlasti Boga,³ zbog svojih dimenzija predstavlja veliku opasnost za čovjeka. On je Stara zmija (*ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος*) koja je prevarila (*ἠπάτησέν*, hebr. *nāšā'*) ženu u rajskom vrtu potaknuvši je lažima da uzme plod sa stabla koje je nasred vrta i da jede te dadne čovjeku (usp. Post 3,3.6.12-13) koji ju je poslušao i jeo sa stabla s kojeg mu je Bog zabranio jesti. Zbog toga je i Zemlja prokleta: ona će mu rađati trnjem i korovom, a čovjek će se s trudom od nje hraniti i jesti u znoju lica svoga kruh dokle se u zemlju ne vrati (usp. Post 3,17-19). Ime Đavao (grč. *Διάβολος*), kojim Septuaginta uglavnom prevodi hebrejski Satan (hebr. *šātān*; grč. *ὁ σατανᾶς*) ističe njegovu pravu narav.⁴ On je »zapreka« ili »smetnja na putu« (usp. Br 22,22.32), »opak protivnik i klevetnik« (usp. 1 Mak 1,36; 2 Mak 14,27), »neprijatelj i progonitelj svega Izraela« (usp. Est 7,4; 8,1), on je »napasnik« koji potiče Davida da izbroji Izraelce (usp. 1 Ljet 21,1), Jobov »tužitelj pred Jahvom« koji ga želi diskreditirati i sumnjati u iskrenost njegove vjere (usp. Job 1,9-11; 2,4-5), »tužitelj koji na sudu stoji zdesna osumnjičenog« kako bi ga okrivio (usp. Ps 109,6; Zah 3,1). Njegovom zavišću smrt je došla u svijet (usp. Mudr 2,24) i kao što je tada prevario ženu (»Zmija me prevarila«, Post 3,13) tako i sada nastoji zvesti svu zemlju (»zavodnik svega svijeta«, Otk 12,9).

Dakle, od samog početka, još prije nego poprimi oblik dviju Zvijeri, Zmaj je okarakteriziran u njegovoj agresivnoj i prevarantskoj srži neprijatelja koji ne preže ni pred čim samo kako bi naštetio Ženi i njezinu potomstvu. Već je njegov prvi napad na Ženu (usp. Otk 12,15) obilježen podlošću jer Zmaj Zmija ne pušta vodu »poput rijeke« (grč. *ὥς*) direktno protiv Žene, nego »za« (grč. *ὀπίσω*) njom, želeći zapravo ostvariti »novo stvorenje« mijenjajući prirodu pustinje kako bi je rijeka odnijela.⁵ Ne uspjevši nauditi Ženi na transcendentalnoj razini, Zmaj se okreće protiv njezina potomstva na zemlji.

³ Na što ukazuje teriomorfni simbolizam.

⁴ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, Milano, 2005., 246.

⁵ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni. Secondo volume: Introduzione generale, Commento*, Assisi, 2018., 466.

2. Zvijer koja izlazi iz mora (usp. Otk 13,1-10)

Zvijer koja izlazi iz mora s deset rogova i sedam glava (usp. Otk 13,1) zrcalna je slika Zmaja sa sedam glava i deset rogova (usp. Otk 12,3). Autor ipak ukazuje i na razliku, a to je broj kruna kojih Zvijer iz mora ima deset koliko i rogova, dok je Zmaj imao sedam kruna, koliko i glava. »Premjestivši« krune s glava na rogove, autor kao da razotkriva na glavama »bogohulno ime« (jednina, grč. *ὄνομα*⁶) ili »bogohulna imena« (množina, grč. *ὀνόματα*,⁷ Otk 13,1)⁸ iza kojeg bi se skrivala stvarna narav Zvijeri koja pretendira na štovanje koje pripada samo Bogu.⁹ Autor ističe i druga obilježja Zvijeri nadahnjujući se vjerojatno Danijelovim viđenjem četiriju golemih nemani iz mora: lav s orlovskim krilima i srcem čovječjim, medvjed s tri rebra u raljama, leopard s četirima ptičjim krilima na leđima i četirima glavama te četvrta, točnije ne precizirana neman koja se razlikovala od prijašnjih, strahovita, užasna, izvanredno snažna s velikim gvozdenim zubima i deset rogova (usp. Dan 7,3-7), koji predstavljaju pojedinačno četiri imperije: babilonsko carstvo, kraljevstvo Medijaca, perzijsko kraljevstvo i kraljevstvo Aleksandra Velikog.¹⁰ Sumirajući simbolički u jednoj zvijeri svu teritorijalnu ekspanziju, moć i grubu silu četiriju nemani – imperija, naš autor vjerojatno želi ukazati na neku zastrašujuću silu koja se aktualizira kako na povijesnoj tako i na političkoj razini,¹¹ što bi za njega i njegove suvremenike bila rimska imperija.¹²

Zvijer dobiva od Zmaja njegovu silu i prijestolje i vlast veliku, no nadasve ima i glavu »kao na smrt zaklanu, ali joj se smrtna rana zaliječila« (Otk 13,3), što bi ukazivalo na demonsku imitaciju Krista.¹³ Osim zastrašujućeg vanjskog izgleda, Zvijer se posebno ističe svojim arogantnošću,¹⁴ koja se iskazuje u drskim i bogohulnim govorima protiv Boga huleći njegovo ime, njegov Šator i nebesnike (usp. Otk 13,6). Također nastavlja ili, zapravo, konkretizira rat koji je započeo Zmaj s potomstvom Žene (usp. Otk 12,17) te joj je dano da pobjedi

⁶ Jedninu *ὄνομα* nalazimo između ostalog u papirusu P47, u uncijalnim kodeksima *Codex Sinaiticus* (S) i *Codex Ephraemi Rescriptus* (C), *Codex Porfirianus* (P) te u minuskulnim kodeksima 1006, 1841, 2329, kao i u nekim ranim prijevodima.

⁷ Množinu *ὀνόματα* nalazimo između ostalog u uncijalnim kodeksima *Codex Alexandrinus* (A) i 051 te minuskulnim kodeksima 205, 209, 1611, 1854, 2053, 2344, 2351, kao i u većini grčkih rukopisa iz drugog tisućljeća.

⁸ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 253.

⁹ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 402.

¹⁰ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 470.

¹¹ Usp. *Isto*.

¹² Usp. Giuseppe CROSETTI, *L'Apocalisse meditata e pregata*, Bologna, 2002., 176.

¹³ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 403.

¹⁴ Usp. *Isto*, 407.

svece, kao što joj je dana vlast nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom s ciljem da joj se poklone svi, ime kojima nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca (usp. Otk 13,7-8).

Postavlja se pitanje kakav stav treba zauzeti zajednica vjernika pred tolikom arogantnošću Zvijeri koja se ne ustručava huliti Boga, izobličiti Krista Jaganjca i staviti sebe na mjesto Boga te njezinom netrpeljivošću prema svima kršćanima koji joj se ne pokoravaju? Autor upozorava zajednicu koja mora obratiti posebnu pažnju na poruku koja se dotiče svakog vjernika u konkretnosti njegove situacije: »tko ima uho, neka poslušā« (Otk 13,9).¹⁵ Zajednica je pozvana razumjeti da je prva Zvijer sila koja djeluje u ljudskoj povijesti, no posebice u onima koji imaju političku vlast. Riječ je o negativnoj sili, kao što pokazuje njezino demonsko porijeklo i ponašanje koje prisiljava ljude da joj se podčine: nije joj dovoljno samo štovanje, nego pretendira na apsolutnu vlast u osobnom i socijalnom životu ljudi.¹⁶ Svjesni da Bog upravlja poviješću i da Zvijer nema neograničenu moć, a i vrijeme djelovanja joj je ograničeno, članovi zajednice pozvani su »suprotstaviti se« Zvijeri, jer njezina moć i arogancija mogu i moraju biti pobijeđeni. Pobjeda ima i svoje ime, a to je »postojanost i vjera svetih«, to jest njihovo konkretno, potpuno i stalno prijanjanje Kristu, što se otvara u mogućnosti mučeništva.¹⁷ Ukratko, mogli bismo reći da autor Knjige Otkrivenja ne poziva na otvoreno suprotstavljanje prvoj Zvijeri, dajući do znanja da bi oružani odgovor u borbi protiv Zvijeri označavao zapravo suobličavanje sa Zvijeri i njezinim načinima borbe (usp. Otk 13,10). No, istina je da je Zvijer već pobijeđena na transcendentalnoj razini te da je samo potrebno i na zemlji dočekati konačnu realizaciju te pobjede.

3. Zvijer koja uzlazi iz zemlje (usp. Otk 13,11-18)

3.1. Poput jaganjca, a govori kao Zmaj (Otk 13,11)

Nakon predstavljanja Zvijeri koja izlazi iz mora, autor nam sada predstavlja zvijer koja uzlazi (*ἀναβαῖνον*) iz zemlje. Riječ je o drugoj, a točnije »drukčijoj« (*ἄλλο*) zvijeri, to jest različitoj i neidentičnoj Zvijeri,¹⁸ koja dolazi iz svijeta ljudi, iz zemlje (*ἐκ τῆς γῆς*), kako bi kasnije djelovala na njoj,¹⁹ iako se distancira od te

¹⁵ Usp. *Isto*, 411.

¹⁶ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 474.

¹⁷ Usp. Giuseppe CROCKETTI, *L'Apocalisse meditata e pregata*, 180.

¹⁸ Usp. Javier LÓPEZ, *La figura de la bestia entre historia y profecía. Investigación teológico-bíblica de Apocalipsis 13,1-18*, Roma, 1998., 197.

¹⁹ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, Brescia, 2004., 50.

zemlje, uzdižući se na neki način iznad nje.²⁰ Autor govori o njoj u trima navratima: prvi put i najopširnije odmah nakon prve Zvijeri u Otk 13,11-18; spominje je kasnije u Otk 16,13-16 kao sastavnicu Trijade, koja okuplja u Armagedonu koalicijsku za veliku bitku za Dan veliki Boga Svevladara, te u Otk 19,20 i 20,10 kako bi rekao da će završiti u ognjenom i sumpornom jezeru zajedno sa Zmajem i Zvijeri, to jest antibožanskom Trijadom.²¹ Za razliku od prve Zvijeri za koju je autor Knjige Otkrivenja iskoristio Danijelovo viđenje, za drugu Zvijer ne nalazimo nikakvih modela ni u Knjizi proroka Danijela ni u drugim tekstovima Starog zavjeta. Moguće da ju je sam Ivan iskonstruirao kako bi joj u sljedećim poglavljima dao ulogu lažnog proroka (usp. Otk 16,30; 19,20 i 20,10): tom Zvijeri on želi simbolički predstaviti religijsku propagandu kojom se Rim koristio u promicanju svoje političke i vojne moći.²²

Ta druga Zvijer u službi je prve zvijeri i njezina temeljna zadaća je prisiliti ljude da se poklone prvoj zvijeri.²³ Za razliku od prve Zvijeri koja ima sedam rogova kao Zmaj iz Otk 12 i koncentrira u sebi karakteristike leoparda, medvjeda i lava (13,2), Zvijer koja dolazi iz zemlje »ima dva roga poput jaganjca, a govori kao Zmaj« (Otk 13,11).²⁴ No njezina glavna karakteristika nije u izgledu, nego u činjenju: čak osam puta u tih nekoliko redaka (rr. 11–17) autor upotrebljava glagol ποιέω (činiti, praviti, raditi, djelovati)²⁵ kako bi istaknuo njezine organizacijske sposobnosti i funkcionalnost u odnosu na Zvijer koja dolazi iz mora.²⁶ Kao što smo već rekli, ona dolazi iz zemlje, gdje žive ljudi i djeluje u ljudskoj povijesti, što joj daje jednu izričitu zemaljsku dimenziju.²⁷ Ima dva roga, za razliku od Jaganjca koji ih ima sedam (usp. Otk 5,6) što je čini sličnom Jaganjcu,²⁸ no istodobno ističe i njezinu inferiornost. Iz toga slijedi da će se druga zvijer suprotstaviti Kristu Jaganjcu i da će pokušati konkurirati mu, no sam pokušaj oponašati ga predstavlja u sebi slabost te je predodređen na neuspjeh.²⁹ Rogovi je čine sličnom i prvoj Zvijeri i Zmaju koji ih imaju deset (usp. Otk 12,3;

²⁰ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 477.

²¹ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 47.

²² Usp. Giuseppe CROCETTI, *L'Apocalisse meditata e pregata*, 180.

²³ Usp. *Isto*.

²⁴ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 49.

²⁵ Usp. ποιέω, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, Zagreb, 2016., 146.

²⁶ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 476.

²⁷ Usp. Javier LÓPEZ, *La figura de la bestia entre historia y profecía. Investigación teológico-bíblica de Apocalipsis 13,1-18*, 198.

²⁸ Usp. Michelangelo PRIOTTO, *Le due bestie (Ap 13)*, u: Claudio DOGLIO, *Apocalisse*, Padova, 2012., 211.

²⁹ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 477.

13,1), gdje njihovo broj deset ukazuje na efektivnu negativnu snagu, no ograničenu jer je pod Božjom kontrolom.³⁰

Druga sličnost s prvom Zvijeri odnosi se na riječ jer *govori kao Zmaj* (13,11). No nigdje se u Knjizi Otkrivenja direktno ne spominje da Zmaj govori. Zapravo »čujemo« ga u drskostima i hulama koje prva Zvijer govori protiv Boga, njegova imena i Šatora te nebesnika (usp. Otk 13,5-6). Da je riječ upravo o istom govoru, može potvrditi i Otk 16,13, gdje autor vidi kako »iz usta Zmajevih i iz usta Zvijerinih i iz usta Lažnoga proroka izlaze tri duha nečista kao žabe«. Spominjući žabe autor želi istaknuti ne samo ideju nečistoće (da je riječ o nečistim duhovima), nego i na kreketanja žaba, koje podsjeća na govornike ili sofiste.³¹

Možemo zaključiti da druga Zvijer koja dolazi iz zemlje izvana slični na Jaganjca, predstavljajući se umiljato i neagresivno, no u svojoj biti, u svojim osjećajima i riječima, identična je Zmaju (i prvoj Zvijeri) od kojega je naslijedila lukavstvo, duh lažnosti, arogantnosti i neprijateljstva prema Bogu. No, dok prva Zvijer otvoreno huli Boga, pretendirajući zauzeti njegovo mjesto, druga Zvijer radi to podlo, prikrivajući se vanjštinom Jaganjca. Razotkriva je ipak sadržaj njezina govora koji dolazi direktno od Zmaja, zbog čega joj autor Knjige Otkrivenja i pripisuje zasluženno ime lažnog proroka (usp. Otk 16,13; 19,20 i 20,10), kao što su u Evanđelju po Mateju nazvani lažni proroci ti »koji dolaze u ovčjem odijelu, a iznutra su vuci grabežljivi« (usp. Mt 7,15). Lažni prorok nije samo netko tko se maskira kako bi prevario, nego taj koji oponaša snagu Isusa Krista, uvodi u zabludu te djeluje kao posrednik između Sotone i svijeta ljudi.³² Nalazimo se, dakle, u svijetu imitacije: imitira se Krist i njegova riječ, imitira se život, no isto se tako imitira religija i kult, to jest odnos prema Bogu. S tim da je imitacija obilježena ne samo arogantnošću nego i primjenom ogromne sile i nasilja.

3.2. *Druga Zvijer i njezino djelovanje (Otk 13,12-17)*

Izgled druge Zvijeri, dakle, može zavaravati, no njezino djelovanje razotkriva njezinu pravu bit. Između lažnog izgleda janjeta s dvama rogovima pod kojim se druga Zvijer predstavlja (usp. Otk 13,11) i čovjeka pod brojem 666, koji služi za njezino raskrinkavanje (usp. Otk 13,18) u središnjem dijelu odlomka (Otk 13,12-17) autor Knjige Otkrivenja predstavlja djelovanje druge Zvijeri. Upadljiv

³⁰ Usp. *Isto*, 438, 470.

³¹ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 294–295.

³² Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 478.

literarni motiv cijelog odlomka je osmostruko ponavljanje glagola *ποιέω* (činiti) što nam pruža uvid u osnovne karakteristike Zvijeri koja uzlazi iz zemlje: ona će se isticati svojim organizacijskim obilježjima te će biti funkcionalna u odnosu na Zvijer koja izlazi iz mora.³³ Od osam ponavljanja glagola *činiti*, četiri su u prezentu indikativa (*ποιεῖ*, rr. 12².13.16), dva u aoristu infinitiva (*ποιῆσαι*, r. 14²) te po jedan u prezentu (*ποιῆ*, r. 13) i aoristu (*ποιήση*, r. 15) konjunktiva.³⁴ Takva česta uporaba glagola *ποιέω* ukazuje na cilj djelovanja Zvijeri iz zemlje, koja je aktivan subjekt glagola *ποιέω* (činiti) u pet slučajeva, a to je navesti svijet da se pokori prvoj Zvijeri i njezinu kipu.³⁵ Taj cilj je jasno izražen glagolom *πλανάω* (zavesti, prevariti), koji se pojavljuje u r. 14 u samoj sredini svih pojavljivanja u odlomku glagola *ποιέω* eksplicitno ustvrđujući da je Zvijer iz zemlje zavodnik »stanovnika zemlje«.³⁶ Vrijedi primijetiti čestu uporabu glagola *ποιέω* u prezentu (četiri puta u indikativu i jedanput u konjunktivu) kao i prezent glagola *πλανάω*, subjektom kojih se pokazuje upravo Zvijer iz zemlje, što se može razumjeti kao književna tehnika autora kako bi okarakterizirao Zvijer upravo njezinim djelovanjem te upozorio čitatelje da obrate pozornost na stalne i prijevarne aktivnosti Zvijeri u sadašnjem vremenu s ciljem natjerati svijet da se podčini prvoj Zvijeri.³⁷

Na temelju rečenoga želimo predstaviti i strukturu odlomka utemeljenu na pojavljivanjima indikativa prezenta glagola *ποιέω* i *πλανάω* subjektom kojih je Zvijer iz zemlje s ciljem definiranja osnovne radnje Zvijeri, prostora njezina djelovanja te sfere utjecaja, što treba uzeti u obzir u izračunavanju (grč. *ψηφίζω*, doslovno: izračunati, proračunati)³⁸ broja Zvijeri, to jest u njezinoj identifikaciji.

¹² **Vrši** (*ποιεῖ*) *svu vlast one prve Zvijeri,*
u njejoj nazočnosti (ἐνώπιον).

Prisiljava (*ποιεῖ*) *zemlju i sve pozemljare (κατοικοῦντας)*
Da (ἴνα) se poklone prvoj Zvijeri
kojoj ono zacijeli smrtna rana.

¹³ **Čini** (*ποιεῖ*) *znamenja velika:*
(ἴνα) i oganj spušta (ποιῆ) s neba na zemlju
naočigled (ἐνώπιον) ljudi.

³³ Usp. Isto, 476.

³⁴ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, Volume 52B, Thomas Nelson, Nashville, 1998., 720.

³⁵ Usp. Wiriya TIPVARAKANKOON, *The Earth-Beast in Revelation 13:11-18*, u: *The Theme of Deception in the Book of Revelation*, Claremont, 2017., 159-160.

³⁶ Usp. Isto, 160.

³⁷ Usp. Isto, 165.

³⁸ Usp. *ψηφίζω*, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 192.

- ¹⁴Tako **zavodi (πλανῶ)** rozemljare (κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς)
znamenjima koja joj je dano (ἐδόθη) **činiti (ποιῆσαι)**
u nazočnosti (ἐνώπιον) Zvijeri:
svjetoje rozemljarima (κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς)
da **načine (ποιῆσαι)** kip Zvijeri
koja bijaše udarena mačem, ali preživje.
¹⁵I dano (ἐδόθη) joj je udahnuti život kipu Zvijeri
te (ἴνα) kip Zvijeri progovori
i (ἴνα) **poubija (ποιήσῃ)**
sve koji se god ne klanjaju kipu Zvijeri.

- ¹⁶Ona **postiče (ποιεῖ)**
da (ἴνα)se svima
– malima i velikima,
bogatima i ubogima,
slobodnjacima i robovima
– udari žig na desnicu ili na čelo,
¹⁷i da (ἴνα) nitko
ne mogne kupovati ili prodavati
osim onog koji nosi žig s imenom Zvijeri
ili s brojem imena njezina.

Kao što smo već imali priliku zamijetiti, u cijelom se odlomku Zvijer koja uzlazi iz zemlje četiri puta pojavljuje kao subjekt glagola *ποιέω* (rr. 12(x2).13.16) i jedanput glagola *πλανάω* (r. 14).³⁹

3.2.1. »Vrši svu vlast prve Zvijeri« (Otk 13,12a)

O Zvijeri iz zemlje ponajprije se kaže da »svu vlast (ἐξουσίαν) prve Zvijeri vrši u njoj nazočnosti« (r. 12a). »Sva vlast prve Zvijeri« temelji se na vlasti koju joj je dao Zmaj: »Zmaj joj dade svoju silu i prijestolje i vlast veliku« (Otk

³⁹ U odlomku u r. 14b nailazimo na još jedan indikativ prezenta koji se odnosi na prvu Zvijer ili Zvijer iz mora »koja ima (ἔχει) ranu od mača«. Glagol *ἔχω* koji ima dosta širok spektar značenja u Novom zavjetu se najčešće pojavljuje upravo u Knjizi Otkrivenja (100 puta od 708 u cijelom Novom zavjetu), gdje se često koristi u viđenjima u kojima viđeni likovi »imaju« nešto, a ne nose nešto ili su odjenute u nešto (usp. Hermann HANSE, *ἔχω*, u: Gerhard KITTEL – Gerhard FRIEDRICH, *Grande Lessico del Nuovo Testamento*, III, Brescia, 1967, 1325. Iako često glagol *ἔχω* označava neku pripadnost ili uzajamnost (npr. »imati život«, »imati Duha«, no također i »imati zlođuha«), ovdje bi označavao samo neki fizički odnos: »imati u sebi«, tj. »imati na sebi« (usp. Hermann HANSE, *ἔχω*, 1335.) u smislu nekog ožiljka.

13,2).⁴⁰ No prva Zvijer kao da delegira svoju vlast drugoj Zvijeri dajući joj neku razinu autonomije,⁴¹ tako da druga Zvijer djeluje u potpunosti kao njezin ovlašten predstavnik ili zamjenik.⁴² U svakom slučaju vlast druge Zvijeri nije manja od vlasti prve te, iako posredno, dolazi također od Zmaja, tako da ne smije biti podcijenjena. Kao i prva Zvijer kojoj je dano »da zarati sa svecima i da ih pobijedi [... te] da joj se poklone svi pozemljari« (Otk 13,7,8), ona također ima vlast »poubijati sve koji se ne klanjaju kipu Zvijeri« te ograničiti slobodu onih koji joj ne žele pripadati (usp. Otk 13,15.16-17). Autor ne navodi konkretne razloge pojavljivanja druge Zvijeri u pozadini agresivne i uspješne djelatnosti prve Zvijeri niti delegiranja drugoj Zvijeri njezinih ovlasti primljenih direktno od Zmaja. Jedini razlog njezina postojanja, što bi se dalo zaključiti iz teksta, je prisiljavanje na štovanje prve Zvijeri,⁴³ što i definira njihov odnos u kojem druga Zvijer djeluje »u nazočnosti« (ἐνώπιον) prve Zvijeri. *Ἐνώπιον αὐτοῦ* ne može označavati, kao što prevodi Duda – Fućak »u njenoj nazočnosti« ili »u njezinoj službi pred njezinim očima« u prijevodu Rupčića,⁴⁴ zato što dvije zvijeri nisu zajedno tamo gdje je druga Zvijer aktivna.⁴⁵ Richard Bauckham prevodi izraz *s on behalf of* (u ime, u interesu ili u korist),⁴⁶ no rječnici ne daju takvo značenje kada se *ἐνώπιον* javlja s genitivom, a osim toga »vršiti vlast« u nečiju korist bilo bi samo po sebi razumljivo.⁴⁷ *Ἐνώπιον αὐτοῦ* bio bi semitski izraz koji se rabi također i u 13,14, gdje se govori da druga Zvijer čini znamenja u nazočnosti [prve] Zvijeri, što aludira na 19,20, gdje se kaže da je lažni prorok činio znamenja *ἐνώπιον αὐτοῦ* (njenom vlašću), to jest vlašću Zvijeri.⁴⁸ No *ἐνώπιον* s genitivom u Knjizi Otkrivenja najčešće se koristi u izrazima kao *ἐνώπιον τοῦ θεοῦ*, »pred Bogom« (3,2; 8,2,4; 9,13; 11,16; 12,10; 16,19; usp. 15,4: *ἐνώπιόν σου*, »pred tobom«), *ἐνώπιον τοῦ θρόνου*, »pred prijestoljem« (1,4; 4,5-6.10; 7,9.11.15; 8,3; 14,3; 20,12), *ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου*, »pred Jaganjcem« (5,8; 7,9; 14,10), *ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου*, »pred Onim koji sjedi na prijestolju« (4,10), *ἐνώπιον τοῦ πατρὸς*

⁴⁰ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 757.

⁴¹ Usp. Eugenio CORSINI, *Apocalisse prima e dopo*, Torino, 1993., 359.

⁴² Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 757.

⁴³ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 415.

⁴⁴ Gracijan Raspudić prevodi »u njezinoj službi«, Ivan Evandelist Šarić »pred njom« (Šarić iz 1942. i 1966. godine ima »pred njim«, to jest pred Zmajem), a Matija Petar Kataničić »na pogledu nje«.

⁴⁵ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 258.

⁴⁶ Usp. Richard BAUCKHAM, *Climax of Prophecy Studies on the Book of Revelation*, London, 2000., 434.

⁴⁷ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 258. Eugenio Corsini predlaže razumjeti izraz u smislu »s ciljem dobiti priznanje«, »steći naklonost«. Usp. Eugenio CORSINI, *Apocalisse prima e dopo*, 359.

⁴⁸ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 758.

μου, »pred Ocem mojim« (3,5).⁴⁹ Dakle, ἐνώπιον αὐτοῦ, tj. Zvijeri, možemo staviti u kontrast s biblijskim izrazom »[živjeti ili hodati] pred Bogom«, smisao kojega bi bilo: imati Boga za jedinog Gospodina i Suca vlastita života. Odnos druge Zvijeri prema prvoj je odnos idolopoklonstva, tako da bismo drugu Zvijer ustvari mogli smatrati ne samo lažnim prorokom prve Zvijeri, nego i njezinim prvim idolopoklonikom.⁵⁰ Drugim riječima, druga Zvijer ili lažni prorok koji su primili vlast činiti znamenja »u nazočnosti [prve] Zvijeri«, zapravo obnašaju svećeničku ulogu lažnog proroka.⁵¹ Stavljajući glagol ποιεῖ usred rečenice između »sve vlasti prve Zvijeri« i »u njejoj nazočnosti«, autor kao da želi kontekstualizirati djelovanje druge Zvijeri u odnosu na prvu Zvijer: prva Zvijer predaje svoju vlast drugoj Zvijeri zaratiti sa svecima i pobijediti ih (13,7; usp. 13,15: »poubija sve koji se god ne klanjaju kipu Zvijeri«) te prisiliti sve pokloniti joj se (13,8; usp. 13,16-17: »ona postiže da se svima [...] udari žig [...] i da nitko ne mogne kupovati ili prodavati«), a druga Zvijer klanja se prvoj Zvijeri kao božanstvu, dajući okrutnosti političke vlasti prve Zvijeri na duhovnoj i moralnoj razini svoj pristanak, podršku i opravdanje.⁵²

3.2.2. »Prisiljava zemlju i sve pozemljare da se poklone« (Otk 13,12b)

Drugo ponavljanje glagola ποιεῖ iz tog uzajamnog odnosa između prve i druge Zvijeri prenosi nas na zemlju: »Prisiljava (ποιεῖ) zemlju i sve njezine stanovnike (τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας) da se poklone (ἵνα προσκυνήσουσιν) prvoj Zvijeri kojoj ono zacijeli smrtna rana« (13,12b). Druga Zvijer djeluje dosljedno svom »pozivu« idolopoklonika *par excellence* prve Zvijeri: svojim djelovanjem sama je u njezinoj službi te prisiljava »zemlju i njezine stanovnike« činiti isto. U odlomku se tri puta govori o zemlji i njezinim stanovnicima (rr. 12, 14a, 14b). No, za razliku od štovanja prve Zvijeri za kojom se zanjela *sva zemlja* (ὅλη ἡ γῆ, usp. 13,3), poprimivši »ekumenske« dimenzije, štovanje na koje prisiljava druga Zvijer geografski je ograničeno nekim određenim područjem (ἡ γῆ, zemlja, za razliku od ὅλη ἡ γῆ, *sva zemlja*) gdje djeluje druga Zvijer i gdje se nalazi kip koji je ona dala načiniti te prisiljava sve ljude da se pred njim poklone.⁵³

⁴⁹ Usp. *Isto*.

⁵⁰ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 258–259.

⁵¹ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 758.

⁵² Usp. Eugenio CORSINI, *Apocalisse prima e dopo*, 360.

⁵³ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 55.

Druga Zvijer snažno pritišće ljude, a njezino djelovanje dovoljno je moćno da može oblikovati i transformirati ljude i zemlju na kojoj žive.⁵⁴ Činjenica da je glagol *προσκυνέω* (pokloniti se, pasti ničice, štovati, častiti, klanjati se)⁵⁵ ovdje konstruiran s akuzativom prema klasičnoj upotrebi, a ne s više uobičajenim u LXX i samoj knjizi Otkrivenja dativom,⁵⁶ može ukazivati ponajprije na neku vrstu unutarnjeg štovanja. Više od vanjskih gesta to je štovanje obilježeno osobnom odlukom prihvatiti *prvu Zvijer* kao apsolut i u skladu s tim u potpunosti joj se podčiniti.⁵⁷ Zacijeljena smrtna rana prve Zvijeri upućuje nas na 13,3, gdje se govori da joj »jedna od glava bijaše kao na smrt zaklana, ali joj se smrtna rana zaliječila«. No tamo se govori o jednoj glavi od sedam (13,1), a u našem je odlomku rana nanesena Zvijeri, a ne samo jednoj od njezinih glava, što ukazuje zasigurno na veliku moć Zvijeri, no i na to da nije nepovredljiva.⁵⁸ Taj slijed nasilne smrti i oživljavanja, još jasnije istaknut u r. 14 u »rani od mača« koju Zvijer »preživje« (gr. *ἔζησεν*), upućuje na slijed smrti i uskrsnuća Krista Jaganjca, što Zvijer želi imitirati, prisvajajući to sebi, no s ograničenim potencijalom.⁵⁹

U svakom slučaju u liku prve Zvijeri možemo vidjeti neku pojavu koja jenjava, no kasnije se oporavlja te se predstavlja na sceni povijesti u nekom drugom obliku. Tijekom povijesti, dakle, mogu se očekivati različiti pritisci na političkoj razini koji će ići protiv kršćanske prakse. Oni mogu biti nasilni i mogu zahvatiti sve sfere života. Težit će u potpunosti zamijeniti djelo Krista Jaganjca, mrtvoga i uskrsloga, što ga on ostvaruje u povijesti, nastojeći ga eliminirati ili zauzeti njegovo mjesto.⁶⁰ Uloga druge Zvijeri je upravo u tome da »prisili« (doslovno »učini«, gr. *ποιεῖ*) zemlju i njezine stanovnike prihvatiti kao apsolut *prvu Zvijer*,⁶¹ no brutalnu i slijepu silu političke vlasti prve Zvijeri (usp. 13,7-8) ona će zamijeniti više profinjenom »silom« nagovaranja i savjetovanja (usp. *λέγων*, savjetovati, naređivati, doslovno: govoriti⁶², r. 14), zadivljujućim pojavama (usp. *σημεῖα μεγάλα*, velika znamenja, r. 13), nadnaravnim moćima (usp.

⁵⁴ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 479.

⁵⁵ Usp. *προσκυνέω*, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 153.

⁵⁶ Kako bi se sačuvao akuzativ i u hrvatskom jeziku, moglo bi se prevesti glagolom »štovati«.

⁵⁷ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 479.

⁵⁸ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 259.

⁵⁹ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 480.

⁶⁰ Usp. *Isto*.

⁶¹ Usp. Eugenio CORSINI, *Apocalisse prima e dopo*, 359.

⁶² Usp. *λέγω*, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 110.

δοῦναι πνεῦμα, oživjeti, udahnuti život, doslovno: udahnuti duh), ali i prinudom i ucjenjivanjem (usp. rr. 15b-17).

Bez obzira na prividnu »meku« silu propagande pribjegavajući pseudočudima i demonstracijama govorećih kipova, štovanje prve Zvijeri ostaje nametnuto i prisilno, o čemu svjedoče prijetnje progona sve do fizičke eliminacije (rr. 15-17).⁶³ Cilj djelovanja druge Zvijeri je štovanje prve Zvijeri kojoj je zacijeljena smrtna rana (rr. 3 i 12), u čemu možemo prepoznati totalitarnu vlast koja, čak i kada izgleda smrtno ranjena, »oporavlja se« u novim i sve smrtonosnijim oblicima.⁶⁴ Opisujući njezino zacjeljivanje, autor se koristi pasivnim oblikom glagola *θεραπεύω* (liječiti, ozdravljati),⁶⁵ ne ukazujući tko bi bio subjekt zacjeljivanja smrtno rane Zvijeri. U Otk 13,4 govori o tome da je Zmaj dao »takvu vlast« Zvijeri, no u Otk 12,12, dok upozorava zemlju i more zbog svrgnuća Đavla i njegove velike srdžbe protiv njih, istodobno poziva nebesa veseliti se jer je Đavlu preostalo »malo vremena«, kao što i prva Zvijer ima ograničene vrijeme od 42 mjeseca (usp. Otk 13,5). Drugim riječima, »Zmaj veliki, Stara zmija – imenom Đavao, Sotona, zavodnik svega svijeta« (Otk 12,9) zbačen je s nebesa i definitivno pobijeđen, no borba koju je on zadjenao na moru i na zemlji protiv kršćana, čak s privremenim uspjesima, ima svoj kraj, o kojem je Bog već odlučio.⁶⁶ Druga Zvijer radi sve moguće kako bi odvratila pažnju od smrtno rane prve Zvijeri, prisiljavajući zemlju i sve njezine stanovnike da joj se poklone, što ne bi bilo upitno da je zacjeljenje potpuno i trajno.

3.2.3. »Čini znamenja velika« (Otk 13,13)

Nakon što nam je autor Knjige Otkrivenja predstavio djelovanje druge Zvijeri u odnosu na prvu Zvijer (r. 12a) te cilj i dohvat toga djelovanja koje želi prisiliti sve ljude da se poklone prvoj Zvijeri (r. 12b), u r. 13 autor predstavlja konkretan i vidljiv »produkt« toga djelovanja: »Čini (*ποιεῖ*) znamenja velika (*σημεῖα μεγάλα*): i oganj spušta s neba na zemlju naočigled ljudi (*ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων*).« Velika znamenja koja su ovdje pripisana drugoj Zvijeri ulaze u znamenja koja karakteriziraju kraj vremena (usp. 4 Ezra 5,4ss),⁶⁷ a čine ih lažni mesije i lažni proroci (usp. Mk 13,22; Mt 24,24) te Bezakonik (usp. 2 Sol 2,9-10)

⁶³ Usp. Michelangelo PRIOTTO, *Le due bestie* (Ap 13), 210.

⁶⁴ Usp. *Isto*, 207.

⁶⁵ Usp. *θεραπεύω*, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 88.

⁶⁶ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 387.

⁶⁷ Usp. *Isto*, 418.

s ciljem zavesti izabrane. Oni se temelje na laži i prevreću aktualni poredak. Jedan tekst iz Ilijine apokalipse (3,5-10) opisuje Sina bezakonja kako prevrće prirodni poredak Sunca i Mjeseca te imitira Krista hodajući po vodi, iscjeljujući hrome, gluhe, nijeme, slijepe i gubavce.⁶⁸

Bez obzira na to što su znamenja što ih čini druga Zvijer impresivna i očita, ona su samo djela čovjeka koji želi zauzeti mjesto transcendentnosti i djeluje u kontaktu s demonskim silama.⁶⁹ Od »velikih znamenja« koja čini Zvijer, autor izdvaja jedno: »oganj spušta na zemlju«, koje je karakteristično isključivo za Boga koji može uslišati molbu nekoga tko mu je odan kao u slučaju Ilije proroka: »I oganj Jahvin pade i proguta paljenicu i drva, kamenje i prašinu, čak i vodu u jarku isušiti« (1 Kr 18,38) i »Ilija odgovori i reče pedesetniku: 'Ako sam čovjek Božji, neka oganj siđe s neba i neka te proguta, tebe i tvoju pedesetoricu.' I oganj se spusti s neba i proguta ga, njega i njegovu pedesetoricu« (2 Kr 1,10). Spuštajući oganj s neba Zvijer se ne samo predstavlja lažno kao prorok Ilija nego imitira i dvojicu svjedoka proroka iz Otk 11,5, latentno time ukazujući i na posljedice koje će snositi svi oni koji je ne prihvate ili joj se suprotstave.⁷⁰ Ipak, tim spuštanjem ognja s neba na zemlju Zvijer se ne želi samoidentificirati kao božanstvo, nego radije želi pružiti znak božanske naklonosti i zaštite te pokazati svoje nadnaravne moći koje joj daje prva Zvijer (usp. Izl 7,11 i Pnz 13,2)⁷¹ te privući pozornost ljudi i dati sebi publicitet.⁷² Čineći velika znamenja *naočigled ljudi* jamči im zapaženost i visoku ocjenu u javnosti, što joj istodobno pruža priliku pritiska na gledatelje kako bi se ostvario njezin cilj da se svi poklone prvoj Zvijeri.⁷³ Aludirajući na čudo kada je Bog na Ilijinu molbu spustio oganj s neba na žrtvenik (usp. 1 Kr 18,30-40) autor želi prikazati Zvijer ne samo kao antiIliju, lažnog proroka iz Knjige Otkrivenja,⁷⁴ nego i njegovu ulogu kao »svećenika« prve Zvijeri. Sve se događa *naočigled ljudi*, što ukazuje na značenje koje Zvijer daje vanjštini te privlačenju pozornosti javnosti.

⁶⁸ Usp. Paolo SACCHI, *Apocrifi dell'Antico Testamento*, III, Brescia, 1999., 145–146.

⁶⁹ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 481.

⁷⁰ Nakon što je Božji oganj progutao njegovu žrtvu, Ilija je poubijao 450 Baalovih proroka (usp. 1 Kr 18,17-40), a ako tko bude htio nauditi dvojici svjedoka proroka, oganj će suknuti iz njihovih usta i proždrijeti njihove neprijatelje (usp. Otk 11,5).

⁷¹ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 418.

⁷² Usp. Antoninus King Wai SIEW, *The war between the two beasts and the two witnesses. A chiasmic reading of Revelation 11:1-14:5*, London, 2005., 177.

⁷³ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 480.

⁷⁴ Usp. Kayle B. de WAAL, *The Two Witnesses and the Land Beast in the Book of Revelation*, u: *Andrews University Seminary Studies*, 53 (2015.) 1, 167.

3.2.4. »Postiže da se svima udari žig« (Otk 13,16)

Četvrto ponavljanje prezenta indikativa glagola *ποιέω*, što je ujedno osmo i posljednje ponavljanje tog glagola u ovom odlomku, nalazimo u r. 16, gdje se uvodi dvije namjerne (finalne) zavisne rečenice veznikom *ἵνα*: »Ona postiže (*ποιεῖ*) da (*ἵνα*) se svima – malima i velikima, bogatima i ubogima, slobodnjacima i robovima – udari žig na desnicu ili na čelo i da (*ἵνα*) nitko ne mogne kupovati ili prodavati osim onog koji nosi žig s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina« (Otk 13,16-17). Svojim djelovanjem Zvijer želi dosegnuti »sve« (*πάντας*),⁷⁵ ukupnost kojih autor opisuje koristeći se parovima kontrastnih riječi:⁷⁶ mali i veliki, bogati i ubogi, slobodnjaci i robovi, čime uključuje sve socijalne slojeve stanovništva.⁷⁷ Svima njima druga Zvijer želi »udariti (*δῶσιν*, doslovno: dati, staviti) žig (*χάραγμα*), to jest neki akronim, neku trajnu oznaku, koja bi ih obilježila kao vlasništvo prve Zvijeri.⁷⁸

Riječ *χάραγμα*, »žig«, koja se pojavljuje ovdje prvi put, nalazimo u Knjizi Otkrivenja ukupno sedam puta (13,16.17; 14,9.11; 16,2; 19,20; 20,4), gdje uvijek označava žig koji obilježava odanost Zvijeri. S druge strane za kršćane se govori da imaju *σφραγίς*, »pečat Božji«, na svojim čelima (7,4; 9,4). O pečatu se govori u 7,2 gdje ga vidimo u posjedu anđela koji treba *opečatiti* 12 000 iz svakog od dvanaest plemena Izraelovih (= 144 000, usp. 7,4; 14,1).⁷⁹ Tako da pečat (*σφραγίς*) na čelima otkupljenih ukazuje na njihovu pripadnost Bogu (usp. 7,3; 14,1), dok žig (*χάραγμα*) na čelu ili desnoj ruci pokazuje da oni koji ga nose pripadaju Zvijeri.⁸⁰

Kako definirati tu pripadnost Zvijeri, to jest je li riječ o prisilnom opečaćivanju svih socijalnih grupa ili ipak o nekom dobrovoljnom prihvaćanju gospodarenja Zvijeri? Giancarlo Biguzzi smatra da je riječ o uvjetovanom, a ne spontanom klanjanju kao u slučaju zemlje koja se zanjela za Zvijeri te se poklonila Zmaju koji joj je dao takvu vlast (usp. Otk 13,3-4), pa čak prisilnom i agresivnom,⁸¹ u prilog čemu bi išla i nasilna smrt za sve one koji bi odbili

⁷⁵ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 485.

⁷⁶ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 765.

⁷⁷ Usp. Michelangelo PRIOTTO, *Le due bestie* (Ap 13), 210.

⁷⁸ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 485.

⁷⁹ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 768.

⁸⁰ Usp. Craig R. KOESTER, *The image of the beast from the land* (Rev 13, 11-18). A study in incongruity, u: Adela Yarbro COLLINS, *New Perspectives on the Book of Revelation*, Leuven, 2017, 344. [= Craig R. KOESTER, *The image of the beast from the land* (Rev 13, 11-18). A study in incongruity, u: *Faculty Publications* 29 (2017) u: https://digitalcommons.luthersem.edu/faculty_articles/29 (4. V. 2023.)].

⁸¹ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 54.

pokloniti se kipu Zvijeri. No za Davida E. Aunea prihvaćanje od strane pojedinca žiga koji je »dan« (δῶσιν)⁸² izgleda više kao privatni čin pobožnosti (ili bezbožnosti), za razliku od klanjanja Zvijeri i njezinu kipu koji bi bio javni čin štovanja,⁸³ na što ukazuje i glagol προσκυνέω s dativom u r. 15 (»kipu Zvijeri«), dok bi προσκυνέω s akuzativom, kao što smo već vidjeli u r. 12, ukazivao ponajprije na neko unutarnje štovanje. Subjekt tog štovanja su »zemlja i njezini stanovnici« detaljno eksplicirani u socijalnim kategorijama koje obuhvaćaju »sve« (πάντας) »male i velike, bogate i uboge, slobodnjake i robove« iz našeg retka. Svatko od njih od sada nosi (ὁ ἔχων, ima) »žig s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina« što su mu ga udarili (δῶσιν, dali) »na desnicu ili na čelo«. Na dobrovoljno prihvaćanje ukazivao bi i glagol λαμβάνω (primiti, uzeti, ponijeti),⁸⁴ kojim autor u tri navrata (usp. Otk 14,9.11; 19,20) jasno definira one koji su primili žig te alternative između desnice ili čela, između žiga s imenom Zvijeri ili s brojem njezina imena koje, čini se, kao da ovise o izboru pojedinca. Osim toga nemogućnost »kupovati ili prodavati« za sve koji nemaju žig Zvijeri odnosi se na zabranu osnovne i bitne gospodarske djelatnosti⁸⁵ koja zasigurno ugrožava kvalitetu života, no ne i sam život za razliku od smrtne prijetnje svim onima koji odbijaju pokloniti se kipu Zvijeri (r. 15). Ako s jedne strane možemo pretpostaviti da Zvijer označava žigom svoje štovatelje kako bi isključila iz ekonomskog i društvenog života sve one koji ne prihvaćaju njezin žig i ne žele se pokloniti kipu Zvijeri,⁸⁶ s druge strane možemo vidjeti da upravo ekonomska korist štovatelja Zvijeri može biti i razlog prihvaćanja njezina žiga.

3.2.5. »Zavodi pozemljare znamenjima« (Otk 13,14)

Sve to djelovanje Zvijeri koja ima svećeničku ulogu lažnog proroka prve Zvijeri (r. 12a), prisiljava zemlju i sve njezine stanovnike da joj se poklone (r. 12b), čini velika znamenja pred ljudima kako bi privukla njihovu pozornost na sebe i utjecala na gledatelje da se poklone prvoj Zvijeri (r. 13) te obilježava žigom pojedince koji pripadaju najrazličitijim kategorijama društva s ciljem kontrolirati

⁸² Naši prijevodi imaju »udariti [žig]«, što se može razumjeti kao nešto nametnuto, no vrijedi primijetiti da u našem odlomku drugoj Zvijeri je »dano« (ἐδόθη) činiti znamenja (r. 14) i udahnuti život kipu Zvijeri (r. 15), tako da i ona sama »udahnuje život« (δοῦναι πνεῦμα, doslovno: »daje duh«) kipu Zvijeri (r.15) te »udara« (δῶσιν, doslovno: »dadnu«) žig.

⁸³ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 766.

⁸⁴ Usp. λαμβάνω, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 109.

⁸⁵ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 768.

⁸⁶ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 48.

ekonomsko-društvenu situaciju (rr. 16–17), sažime jedan jedini glagol u r. 14 – *πλανάω* (zavesti, prevariti).⁸⁷ Druga Zvijer, dakle, zavodi (*πλανᾷ*) stanovnike zemlje (*κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς*) velikim znamenjima koja joj je dano (*ἐδόθη*) činiti (*ποιῆσαι*) u nazočnosti Zvijeri, naređujući (*λέγων*, govoriti, kazati, zapovjediti, naložiti)⁸⁸ stanovnicima zemlje (*κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς*) da načine (*ποιῆσαι*) kip Zvijeri koja bijaše udarena mačem, ali preživje. I dano (*ἐδόθη*) joj je udahnuti život (doslovno: dati duh, *δοῦναι πνεῦμα*) kipu Zvijeri tako da i kip Zvijeri progovori i učini (*ποιήσῃ*) da svi koji se nisu poklonili kipu Zvijeri budu ubijeni« (Otk 13,14-15).

Objekt »zavođenja« su *κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς*, »stanovnici zemlje« (doslovno: »ti koji stanuju na zemlji«), isti ti koji će na naredbu druge Zvijeri načiniti kip prvoj Zvijeri. Oni su se već bili našli pod pritiskom druge Zvijeri da se poklone prvoj Zvijeri (r. 12b), a pokazat će i svoju spremnost primiti žig s imenom Zvijeri kako bi mogli sudjelovati u društvenom i ekonomskom životu svoje regije. Za razliku od štovanja prve Zvijeri, koje se proteže na »svu zemlju« (*ὅλη ἡ γῆ*, 13,3) ovo drugo klanjanje je regionalno i iako dotiče »sve (πάντας) – male i velike, bogate i uboge, slobodnjake i robove« (r. 16), ipak obuhvaća samo stanovnike te regije gdje još nije uspostavljen kult prvoj Zvijeri.⁸⁹ Kip koji druga Zvijer naređuje stanovnicima zemlje da načine prvoj Zvijeri⁹⁰ zapravo pokušava kompenzirati njezinu odsutnost,⁹¹ želeći je na taj način iako »nenazočnu predstaviti kao nazočnu« (usp. Mudr 14,17).⁹² Dativ »Zvijeri« (*τῷ θηρίῳ*) mogao bi ukazati da kip (*εἰκὼν*) nije realan prikaz prve Zvijeri, nego njezina slika, reprodukcija,⁹³ fabricirani izgled koji bi odgovarao nastojanjima

⁸⁷ Usp. *πλανάω*, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 143.

⁸⁸ Usp. *λέγω*, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 110.

⁸⁹ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 55–56.

⁹⁰ Grčki tekst ima dativ *τῷ θηρίῳ* (komu, čemu? »Zvijeri«) koji treba razumjeti kao *dativus commodi* (= *dativ koristi ili interesa*) u smislu »učiniti nešto [kip] za nekoga [Zvijer]«. Usp. Fridrich BLASS – Albert DEBRUNNER, *Grammatica del greco del Nuovo Testamento*, Brescia, 1982., §188.181 i §206.183. No već u sljedećem retku (r. 15) autor ističe, i to ponavljajući tri puta izraz *ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου* (kip Zvijeri) da je riječ o kipu koji prikazuje Zvijer (*genitivus possessivus*). Usp. Fridrich BLASS – Albert DEBRUNNER, *Grammatica del greco del Nuovo Testamento*, §162. U Knjizi Otkrivenja u svim ostalim ponavljanjima riječi *ἡ εἰκὼν*, kip, uvijek se ukazuje da je riječ o »njezinu [αὐτοῦ, tj. Zvijeri] kipu« (usp. Otk 14,9.11; 15,2; 16,2; 19,20; 20,4).

⁹¹ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 54.

⁹² Usp. David A. DESILVA, The »Image of the Beast« and the Christians in Asia Minor: Escalation of Sectarian Tension in Revelation 13, u: *Trinity Journals*, 12 (1991.) 2, 204–205.

⁹³ Usp. Gerhard KITTEL – Gerhard VON RAD – Hermann KLEINKNECHT, *εἰκὼν*, u: Gerhard KITTEL – Gerhard FRIEDRICH, *Grande Lessico del Nuovo Testamento*, III, Brescia, 1967, 160.

druge Zvijeri da se prvu Zvijer prikaže kao zamjenu Boga i Krista te da joj se stvori novi kult. Iako poticaj i naredba načiniti prvoj Zvijeri kip dolazi od druge Zvijeri, sam izgled i realizacija pripadaju stanovnicima zemlje koji »zacijeljenu smrtnu ranu« (r. 12b) predstavljaju »oživljavanjem od udarca mača«. Time prijevornoj stvarnosti prve Zvijeri daju konkretan izgled i stvarnu moć »govoriti« i »ubijati«. To bi možda mogao potvrditi i solecizam τῆ θηρίῳ, ὄς u kojem se odnosna zamjenica ὄς (koji, koja, koje),⁹⁴ koja ukazuje i pobliže određuje imenicu srednjeg roda θηρίον (Zvijer) nalazi u muškom rodu i odnosi se na Antikrista,⁹⁵ povijesni identikit kojeg bi autor Knjige Otkrivenja sakrio pod brojem 666 jednog čovjeka.⁹⁶

Sredstva uvođenja ljudi u zabludu su znamenja (σημεῖα). Ona su učinjena »u nazočnosti Zvijeri« i ulaze u kult štovanja što ga iskazuje druga Zvijer prvoj (r. 12), a iskazuju se u takvom načinu života iz kojeg je isključena transcendencija. Iako se može raditi o velikim i dojmljivim znamenjima, kao npr. spuštanje ognja s neba (usp. 13,13), oni su uvijek samo djela čovjeka koji želi, održavajući odnos s demonskim silama, preuzeti ulogu božanstva i zauzeti mjesto transcendencije.⁹⁷ Drugim riječima druga Zvijer želi privući svu pažnju gledatelja na sebe i prijevarom prikazati nešto njoj naravno i svojstveno kao nadnaravno i čudesno. Takvim mogu biti i neki magijski obredi koje susrećemo u imperatorskom kultu, kao i poganska koncepcija života koja prepoznaje samo opipljivo, no često pribjegava magijskim praksama drugima na štetu.⁹⁸

Iako je riječ o očiglednoj zloporabi i prijevari, ne treba znamenja koja čini druga Zvijer odmah smatrati makinacijama, podvalama, mađioničarskim trikovima ili iluzijama⁹⁹ čime se iskorištava lakovjernost pojedinaca, nego jednom zbiljom, dobro poznatom u antici i često smatranom upravo dokazom djelovanja i postojanja božanstva.¹⁰⁰ Znamenja koja čini druga Zvijer nisu, ipak, izraz njezine moći, bez obzira na njihovu impresivnost i čudesnost, nego

⁹⁴ Usp. ὄς, ἦ, ὄ, u: Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, 129.

⁹⁵ Usp. Fridrich BLASS – Albert DEBRUNNER, *Grammatica del greco del Nuovo Testamento*, §136 n.134 i §296 n.133.

⁹⁶ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 260.

⁹⁷ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 481–482.

⁹⁸ Usp. *Isto*, 482.

⁹⁹ Potrebno je istaknuti da znamenja koja čini druga Zvijer mogu biti i jesu stvarna, a ne fiktivna i da stvarno mogu biti i velika i »dobra« i korisna, no učinjena su s nakanom uvesti u zabludu i njihov cilj je podčiniti čovjeka vlasti prve Zvijeri, a ne donijeti mu slobodu djece Božje koju mu daje Krist Jaganjac.

¹⁰⁰ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 421–422.

ukazuju na neka ograničenja u njezinu djelovanju. Autor Knjige Otkrivenja daje do znanja da druga Zvijer nije neovisan tvorac tih znamenja koja su joj »dana činiti« (ἐδόθη ποιῆσαι). Za biblijskim »božanskim pasivom« ἐδόθη (dano je), koji ističe apsolutnu Božju superiornost od koje ovisi povijest i u konačnici prividna pobjeda zla,¹⁰¹ zapravo je na djelu sam Bog koji dopušta Zvijeri iz zemlje činiti znamenja.¹⁰² Kao i u slučaju Zvijeri iz mora, kojoj su bila dana (ἐδόθη) usta da govori drskosti i hule, vlast (ἐξουσία) da to čini 42 mjeseca, da zarati sa svecima i vlast nad svakim plemenom i pukom (usp. 13,5.7), tako i sposobnost druge Zvijeri činiti znamenja (ἐδόθη ποιῆσαι) i udahnuti duh (ἐδόθη δοῦναι πνεῦμα) kipu prve Zvijeri ostaju pod Božjom kontrolom.¹⁰³ Također i aorist ἐδόθη (dano je) ukazuje ne samo na konkretnost neke povijesne radnje,¹⁰⁴ tj. određenog znamenja, nego definira tu radnju kao svršenu i, dakle, bez obzira na trajanje, ipak vremenski ograničenu.¹⁰⁵ Sve to još više ističe prevarantsku i manipulativnu narav djelovanja druge Zvijeri, koja se predstavlja onom koja nije, jer sama po sebi niti može činiti znamenja niti može udahnuti duh u kip.

Bez obzira na prevarantsku narav djelovanja druge Zvijeri, ona postiže stvarne rezultate. Riječ je o kipu koji su stanovnici zemlje načinili prvog »Zvijeri koja bijaše udarena mačem, ali preživje« (r. 14). Taj kip (εἰκών) mogao bi predstavljati neko ljudsko biće, kao živog imperatora ili nekog mjesnog dužnosnika za razliku od ἄγαλμα (lik, osobito (čemu se bog raduje) lik božji, kip božji),¹⁰⁶ što je prikaz (obično, kip) božanstva ili pobožansvenjenog imperatora.¹⁰⁷ Temeljna razlika između εἰκών i ἄγαλμα bilo bi mjesto njihova smještaja. Dok bi ἄγαλμα ponajprije pripadala sakralnom kontekstu i bila postavljena u hramu, εἰκών bi bio postavljen na trgu ili nekom drugom javnom mjestu, što ne znači da bi kipovi (εἰκών) bili previše sekularni da ih se ne može smjestiti u hram ili da im je uskraćeno štovanje koje imaju kipovi bogova (ἄγαλμα) u hramu.¹⁰⁸ Ipak za razliku od kipova bogova (ἄγαλμα), kipovi koji bi predstavljali divinizirane

¹⁰¹ Usp. Michelangelo PRIOTTO, *Le due bestie* (Ap 13), 208.

¹⁰² Usp. Wiriya TIPVARAKANKOON, *The Earth-Beast in Revelation 13:11-18*, 171.

¹⁰³ Usp. *Isto*.

¹⁰⁴ Treba biti oprezan i ne gledati na znamenja koja čini druga Zvijer kao na neke mađioničarske trikove ili smicalice.

¹⁰⁵ Usp. Jozef HERIBAN, Aoristo, u: *Dizionario terminologico-concettuale di scienze bibliche e ausiliarie*, Roma, 2005., 993.

¹⁰⁶ Usp. ἄγαλμα, u: Stjepan SENC (ur.), *Grčko-hrvatski rječnik za škole*, Zagreb, 1910., 3.

¹⁰⁷ Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 761; Louis ROBERT, *Recherches épigraphiques*, u: *Revue des Études Anciennes*, 62 (1960.) 3-4, 316–324.

¹⁰⁸ Usp. Simon Rowland Francis PRICE, *Rituals and power: the Roman imperial cult in Asia Minor*, Cambridge, 1986., 177–178.

imperatore (*εἰκών*) uglavnom su uvijek bili potpisani bez obzira na to jesu li se nalazili u hramu ili na nekom drugom javnom mjestu.¹⁰⁹

Kip Zvijeri izgleda da također ima svoj potpis: *ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρης καὶ ἔζησεν* (doslovno: »koji ima ranu od mača, ali preživje«) što ga bez obzira na štovanje koje mu je dano stavlja izvan sakralnog konteksta hrama, a osim toga nisu ga izradili ni Zmaj ni Zvijer, nego sami ljudi, dok mu je Zvijer samo udahнула život.¹¹⁰ Kip tako postaje stvarnost koja ne samo govori (*λαλήση*), tj. obznanjuje svoju poruku kao neku objavu na kojoj se i temelji njegov apsolutni i porobljavajući autoritet,¹¹¹ nego ima i moć »učiniti da budu ubijeni« (*ποιήση... ἀποκτανθῶσιν*) ti koji se nisu poklonili kipu Zvijeri te nisu prihvatili njezinu političku taktiku pokoravanja svijeta kontroli Zvijeri iz mora.¹¹² Još više uzne- mirujuće je to što nema otvorenog uništavanja ili kažnjavanja kipa. Zvijer, kra- ljevi zemlje i njihove vojske, kao i lažni prorok bit će uništeni (usp. Otk 19,19-21) i zajedno sa Zmajem bačeni u Bezdani (usp. Otk 20,2-3), no ništa se ne govori o sudbini kipa Zvijeri kao da više ne privlači pažnju autora Knjige Otkrivenja.¹¹³ Moguće objašnjenje išlo bi prema tome da ukoliko je riječ o ljudskom djelu, sam kip kao takav nema konzistentnost pa će sam po sebi propasti ili s obzi- rom da je »reprezentacija« prve Zvijeri, kad ona bude uništena i njezin će »lik« (*εἰκών*) nestati. Osim toga kao produkt prijevare, kip Zvijeri, bit će razotkriven i uništen raskrinkavanjem njezina porijekla i identiteta za što je potrebna mu- drost u izračunavanju broja Zvijeri.

Zaključak: izračunati broj Zvijeri...

U posljednjem retku odlomka o Zvijeri koja uzlazi iz zemlje autor Knjige Ot- krivenja poziva čitatelje izračunati njezin broj. Za razliku od opisa Zvijeri iz mora (usp. Otk 13,1-10) kada se u zaključku predstavljanja pozivalo na postoja- nost i vjeru svetih (usp. Otk 13,10), sada se poziva na mudrost i um: »U ovome je mudrost: u koga je uma, neka odgoneta broj Zvijeri« (Otk 13,18).¹¹⁴

¹⁰⁹ Usp. Simon Rowland Francis PRICE, *Rituals and power. The Roman imperial cult in Asia Minor*, 179.

¹¹⁰ Usp. Heather MACUMBER, *The Threat of Empire. Monstrous Hybridity in Revelation 13*, u: *Biblical Interpretation*, 27 (2019.) 1, 126.

¹¹¹ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni*, 484.

¹¹² Usp. Wiriya TIPVARAKANKOON, *The Earth-Beast in Revelation 13:11-18*, 191.

¹¹³ Usp. Heather MACUMBER, *The Threat of Empire. Monstrous Hybridity in Revelation 13*, 126.

¹¹⁴ Usp. Federico DE LUCA, *Apocalisse. La soluzione dell'enigma*, Napoli, 2013., 95.

Pozivom izračunati broj Zvijeri autor želi da se i čitatelj aktivno i kreativno uključi u identificiranje Zvijeri: nije riječ o nekoj igri, nego nečem veoma važnom, nečem što se tiče osobno čitatelja o čijem je životu riječ.¹¹⁵ Ne može se zadovoljiti nekim apstraktnim i općenitim optužbama, zato što se iza Zvijeri kriju konkretni ljudi i institucije.¹¹⁶

Izračunavanje broja Zvijeri vodi i otkrivanju njezina pravog identiteta.¹¹⁷ Taj je broj, jasno daje na znanje autor Knjige Otkrivenja, »broj jednog čovjeka«. »Broj čovjeka« može se razumjeti na dva načina. Prvo, kao broj koji se može izračunati prema ljudskom računanju te se, dakle, ne bi bila riječ o nekom nespoznatljivom božanskom broju. Drugo, kao broj koji se odnosi na konkretnog individuuma u smislu »broja [određene] osobe« ili neku ljudsku stvarnost. Ovo drugo značenje bilo bi vjerojatnije.¹¹⁸ Dakle, druga Zvijer bio bi čovjek, što se može zaključiti iz toga da uzlazi iz zemlje na kojoj stanuje zajedno s drugim ljudima, a na temelju anđelova tumačenja četiriju nemani Danijelu (usp. Dan 7,17-27), mogli bismo reći da bi taj čovjek bio kralj i, s obzirom da predstavlja rimsku imperiju, imperator.¹¹⁹

Riješiti sa sigurnošću zagonetku broja 666, značilo bi jednom zauvijek definirati protiv koga je Ivan iz Patmosa napisao svoju knjigu te bi značilo dobiti povijesni identikit Antikrista.¹²⁰ No uzimajući u obzir da se sam izračun sastoji od samih nepoznanica jer ne znamo, osim konačnog zbroja, ni odakle početi ni s kakvim ga koeficijentima provesti, za G. Biguzzija bilo bi neizbježno odustati od izračunavanja broja 666, iako bi poznavanje povijesti različitih pokušaja rješavanja bilo od koristi.¹²¹ U smislu još jednog pokušaja razotkrivanja identiteta neke konkretne povijesne ličnosti koju bi autor Knjige Otkrivenja imao u vidu kao utjelovljenje Zvijeri bilo bi ne samo beskorisno nego i štetno za čitatelja jer bi ga odvučlo od prepoznavanja za njega pogubnog djelovanja zla u njegovoj osobnoj povijesti. No, s obzirom na to da sam autor upućuje poziv čitatelju (kao i na drugim mjestima u 13,9-10; 14,12 i 17) da izračuna broj Zvijeri koja ne bi bila neka ni prošla, pa ni buduća, nego sadašnja stvarnost čiji identitet mora biti poznat čitatelju,¹²² smatramo da samo izračunavanje broja

¹¹⁵ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 261.

¹¹⁶ Usp. Michelangelo PRIOTTO, *Le due bestie* (Ap 13), 212.

¹¹⁷ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 260.

¹¹⁸ Usp. Pierre PRIGENT, *L'Apocalisse di s. Giovanni*, 426.; David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 769.

¹¹⁹ Usp. Federico DE LUCA, *Apocalisse. La soluzione dell'enigma*, 92.

¹²⁰ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 260.

¹²¹ Usp. *Isto*. Vidi: Excursus 7. Calcolare il numero della Bestia, 666, u: Giancarlo BIGUZZI, *Apocalisse*, 260–267.

¹²² Usp. David E. AUNE, *Revelation 6-16*, 769.

Zvijeri nije opcija rezervirana za egzegete i teologe, nego i dužnost svake kršćanske zajednice i svakog vjernika unutar nje.

Ugo Vanni ističe ulogu crkvene zajednice kao »interpretirajućeg subjekta« Knjige Otkrivenja.¹²³ To odgovara našoj interpretaciji »lokalnog djelovanja« druge Zvijeri, koja dakle djeluje ne na globalnoj i hipotetičnoj razini, nego veoma konkretnoj i lokalnoj, posljedice kojeg crkvena zajednica može ne samo vidjeti nego i osjetiti na sebi. To znači i da će izračunavanje broja Zvijeri na kraju krajeva biti povezano s konkretnom crkvenom zajednicom okupljenoj na liturgiji »u dan Gospodnji« (Otk 1,9) i pozvanoj očistiti se (Otk 2–3) kako bi mogla čuti što Duh govori crkvama (Otk 2,7.11.17.29; 3,6.13.22) i razaznala kako Božju aktivnu i stvaralačku prisutnost u svijetu tako i destruktivno djelovanje Sotone.¹²⁴ Ovaj članak, dakle, ne može preuzeti na sebe ulogu crkvene zajednice okupljene na liturgiju u prepoznavanju znakova vremena i identifikaciji Zvijeri, koja predstavlja konkretnu opasnost za njezin integritet, no može ponuditi neke »koeficijente« koje treba uzeti u obzir u izračunavanju njezina broja.

Ne ulazeći u sve podrobnosti, evo nekoliko komponenti što proizlaze iz naše egzegeze ovog odlomka koje bi trebalo uzeti u obzir u izračunavanju broja Zvijeri.¹²⁵ Ponajprije treba razumjeti da nam autor ne želi predstaviti Zvijer koja uzlazi iz zemlje kao neko biće sa super moćima kojemu se nitko i ništa ne može suprotstaviti. Sasvim suprotno. Broj njegova imena je 666. Broj šest u biblijskoj simbolici označava nesavršenstvo; trostruko ponavljanje tog broja, dakle, predstavlja potpuno nesavršenstvo. Bez obzira na njezinu ogromnu moć i prividnu pobjedu, projekt Zvijeri je već u samom korijenu osuđen na propast.¹²⁶ Drugo: Zvijer djeluje idolopoklonički: ona sama je prvi idolopoklonik Zvijeri koja izlazi iz mora te njezinim »prorokom«, a također prisiljava sve druge da štuju prvu zvijer (usp. Otk 13,11-12). Treće: njezino djelovanje je prevarantsko i obilježeno vanjštinom. Zapravo ona sebi pripisuje tuđe moći i

¹²³ Usp. Ugo VANNI, *L' apocalisse. Ermeneutica, esegesi, teologia*, Bologna, 1988., 73–86.

¹²⁴ Usp. Isto, 87–97.

¹²⁵ Ovaj članak ne može pružiti konkretne metodološke upute za provedbu nekog molitvenog susreta za vrijeme kojega bi okupljeni identificirali Zvijer koja izlazi iz mora i otkrili identitet čovjeka čije ime se krije iza broja 666. Radije želi istaknuti da zajednica okupljena Duhom Svetim na liturgijskom slavlju zahvaljujući aktivnom sudjelovanju svakog vjernika u pokorničkom činu na početku svete mise te pažljivom slušanju misnih čitanja i aktualizacije Božje Riječi u homiliji i svakodnevnom životu može prepoznati stvarnosti koje je okružuju i razlikovati one koje dolaze od Boga od onih koji proizlaze od Zloga, kako bi iza lažne vanjštine ovog drugog prepoznala njegovu bit te se oduprijela kušnjama bogatstva i vlasti, cilj kojih je zapravo porobiti čovjeka, a uvijek dolaze preko veoma konkretnih i stvarnih ljudi.

¹²⁶ Usp. Michelangelo PRIOTTO, *Le due bestie* (Ap 13), 213.

uspjehe, predstavljajući ih kao znak naklonosti prve Zvijeri (usp. Otk 13,13). Četvrto: svojim lažnim religijskim djelovanjem ona uspijeva zavesti stanovnike zemlje nagovorivši ih načiniti kip prvoj Zvijeri kojoj ona udahnuje život, tako da kip može govoriti i ubijati sve koji mu se ne klanjaju (usp. Otk 13,14-15). Kip tako postaje ne samo objekt klanjanja nego i subjekt koji uzima na sebe pravo [lažno] govoriti i ubijati. Peto: glavni utjecaj Zvijeri je uglavnom financijski, jer upravo preko financija Zvijer želi preuzeti kontrolu nad svim socijalnim grupama stanovništva, barem na lokalnoj razini. Zvijer također nudi »zaštitu« onima koji joj se klanjaju, a mnogi u tome zasigurno vide i vlastiti interes (usp. Otk 13,16-17).

Iako se u povijesti egzegeze druga Zvijer identificirala s vrhovnim svećenikom Antikrista¹²⁷ (sv. Hipolit), a u modernoj egzegezi s poganskim svećenstvom (Aubert de Versé), Kibelinim svećenicima (P. Touilleux; C. Spicq) ili lokalnim imperatorskim kultom (R. H. Charles; M. Rist – L. H. Hough),¹²⁸ no sama identifikacija Zvijeri iz zemlje s kultom i poganskim i imperatorskim svećenstvom nije toliko očita.¹²⁹ Zapravo identifikacija druge Zvijeri s imperatorom koji se predstavlja kao svećenik ideologije koja podupire aparat moći rimskog imperija te se predstavlja kao prava religija,¹³⁰ izgleda puno prihvatljivije. Nije, dakle, religija ili svećenstvo oni koji se stavljaju u službu drugoj Zvijeri, nego je druga Zvijer – vojna, politička i ekonomska moć – ta koja stvara svoju religiju i kult te privlači, bilo to dobrovoljno, bilo prisilno, no uvijek prijearom, služitelje koji će joj odano služiti.

Promatrajući s te točke gledišta, druga Zvijer zapravo nije enigma koju se ne može riješiti. Kako vidimo, sasvim je dostatno jasnih i nedvojbenih elemenata za njezinu identifikaciju. Riječ je o nekoj političkoj strukturi sa stvarnim ljudima i konkretnim poglavarom na čelu identitet kojega se skriva iza broja 666, koja putem financijske moći želi u potpunosti kontrolirati društveni i socijalni život ljudi na nekom užem ili širem teritoriju. S tim ciljem zapravo stvara svoju religiju i kult predstavljajući se kao prorok i svećenik lažnog božanstva pripisujući tom božanstvu svojstva Krista Jaganjca koji je »svojom krvlju otkupio za Boga ljude iz svakoga plemena i jezika, puka i naroda« (Otk 5,9), dok samoga sebe prezentira samo kao »štovatelja« i »izvršitelja volje« prve Zvijeri. Time uspijeva nagovoriti ljude da sami sebi stvore sliku, tj. kip idola »koji bijaše udaren mačem, ali preživje« (Otk 13,14) kojemu će se klanjati i kojemu

¹²⁷ Usp. HIPOLIT RIMSKI, *Antikrist*, 48–50.

¹²⁸ Giancarlo BIGUZZI, *L'Apocalisse e i suoi enigmi*, 60–61.

¹²⁹ Usp. Eugenio CORSINI, *Apocalisse prima e dopo*, 357.

¹³⁰ Usp. Federico DE LUCA, *Apocalisse. La soluzione dell'enigma*, 95.

Zvijer »udahnuje život« kako bi taj mogao govoriti, tj. širiti svoju ideologiju i ubijati one koji se suprotstavljaju njegovoj propagandi. Na globalnoj, dakle, razini identitet i djelovanje Zvijeri je, možemo reći, u potpunosti prepoznatljivo, no upravo zbog svoje globalnosti koja joj dozvoljava na drugom mjestu »oživjeti« u jednoj glavi nakon što je bila ranjena u drugu, čini je nepovredljivom i neuništivom. Zato je potrebno borbu protiv Zvijeri sniziti na lokalnu razinu na kojoj crkvena zajednica može identificirati i prepoznati konkretnu strukturu i osobu što ju predstavlja, šireći ideologiju njezine nepobjedivosti i nemogućnosti oduprijeti joj se te ubijajući sve koji se suprotstavljaju njezinoj umišljenoj moći. Pobjeda nad Zvijeri ostvaruje se ne u fizičkom okršaju protiv njezina današnjeg utjelovljenja ili lika, niti u nenasilnom podnošenju ili ignoriranju njezina djelovanja, a tim pače ne u pokušaju nekog pacifističkog dogovora sa Zvijeri koje bi bilo istoznačno apostaziji, nego u otkrivanju stvarnog identiteta »čovjeka« koji predstavlja Zvijer, a krije se iza broja 666. Dakle, izračunavanje njegova broja i raskrinkavanje njegova identiteta iznosi na javu istinu o lažnom identitetu i podmuklom djelovanju Zvijeri, razotkrivajući istinu o njezinoj stvarnosti kada će biti bačena zajedno s lažnim prorokom »u jezero ognjeno i sumporno«, gdje se nalazi Đavao i zavodnik svega svijeta i gdje »će se mučiti danju i noću u vijeke vjekova« (Otk 19,20; 20,10).

Abstract

**»BEAST RISING OUT OF THE EARTH« (REVELATION 13:11-18)
RELIGIOUS PROPAGANDA IN THE SERVICE OF THE DRAGON**

Taras BARŠČEVSKI

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 5, HR – 10 000 Zagreb
taras.barscevski@kbf.unizg.hr

After the introduction of the Dragon, his conflict with the Woman and defeat by the Archangel Michael (Rev. 12), and following the appearance of the Beast that rises out of the sea (Rev. 13:1-10), the author of the Book of Revelation also presents the second Beast that rises out of the earth (Rev. 13:11-18). Its identity is »hidden« by the author under the number 666 of a man calling the Church community to calculate the number. To identify the Beast that rises out of the earth, the author offers a brief description of its appearance (»two horns like a lamb and it speaks like a Dragon«) and describes its activity in detail, urging readers to apply »wisdom« and »understanding« in identify-

ing the Beast based mainly on its current activity in history. In the article, primarily through an exegetical analysis of the verbs ποιέω (»to do«) and πλανάω (»to deceive«), the concrete action of the second Beast is described, which »exercises« the authority of the first Beast, forces those who dwell on the earth to worship it, »performs« great signs, »makes come down« fire from heaven on the earth, allows everyone to be marked on the right hand or the forehead, and »deceiving« the earthlings with signs so that they »make« an image of the Beast that both »speaks« and »kills« all who would not worship it. The work of the second Beast is characterised mainly by the religious motives and propaganda used to achieve its political and financial power. The concrete identification of the Beast itself, which is both possible and necessary, must be left to the Church community, which only in the context of the liturgical act, cleansed of sin, has the right and can nominate the »enemy of our souls«.

Key words: *Beast of the Earth, Beast of the Sea, Dragon, Number of the Beast, 666, Image of the Beast.*